

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Kasseiweg Hauthem in Hoegaarden

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:
Kasseiweg Hauthem, Hoegaarden – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/24041/106.1

Inge Verdurmen

14/02/2024

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	5
1.1.	Situering	5
1.2.	Historisch overzicht	5
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	6
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	7
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	7
2.4.	Juridische toestand.....	7
2.4.1.	Onroerend Erfgoed	7
2.4.2.	Omgeving	8
2.4.3.	Natuur en Bos.....	8
2.4.4.	Landbouw en Visserij.....	8
3.	Beheersvisie	9
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	9
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	9
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	10
4.	Bronnen	10
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	11
5.1.	Omgevingsplan	11
5.2.	Fotobijlage	11
5.3.	Documentatie	11
5.4.	Criterionota	11

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Deze beschermingsaanvraag maakt deel uit van een thematisch-geografisch pakket van kasseiwegen in streekeigen materiaal in Vlaams-Brabant zoals voorzien in de beschermingskalender 2020. Een inventarisatieproject in 2019-2020 bracht de zeldzaamheid van nog intacte kasseiwegen in Vlaams-Brabant in kaart. Bijzondere aandacht ging uit naar kasseiwegen aangelegd in lokale natuursteen zoals Tiense kwartsiet en/of Gobertange. De bijhorende criterianota (bijlage 5.4) stelt een pakket van 14 kasseiwegen voor bescherming als monument voor.

1.1. Situering

De kasseiweg Hauthem loopt van bij de Sint-Catharinakapel in het gehucht Sint-Katharina-Hauthem naar het zuidoosten. Het gaat om een holle kasseiweg die op het plateau verder loopt als onverharde weg tot een kruispunt van wegen ten noordwesten van Hoegaarden.

1.2. Historisch overzicht

In het 17de-eeuwse kaartboek van de abdij van Park te Heverlee maakt het wegtracé deel uit van de route 'van hoegaerden naer hoxem'. De weg behoort tot het netwerk van min of meer parallelle vaak holle wegen die van de hoofdstraat in het gehucht Sint-Katharina-Hauthem afdalen naar de vallei en richting Hoegaarden. Op de 19de-eeuwse Popkaart staat de weg vermeld als de Peter Vanmolstraat. De Atlas der Buurtwegen noteert voor buurtweg nr. 16ter een wegbreedte van ruim 6 m. De topografische kaart van 1883 duidt het eerste deel van de weg aan als *chemin vicinal pavé*.

In de loop van de 18de en 19de eeuw werden veel tot dan onverharde verbindingswegen gekasseid met het oog op een beter rijcomfort. Vooral in de holle wegen zorgde een verharding voor een betere berijdbaarheid. De notulen van de gemeenteraad van Hoegaarden vermelden in 1891 en 1896 de noodzaak om een deel van deze weg in het gehucht Hauthem te kasseien. Doordat veel wegen nog onverhard zijn, worden deze onbruikbaar bij periodes van zware regenval. Vermoedelijk werd deze holle weg eind 19de eeuw gekasseid in functie van een beter rijcomfort en om erosie tegen te gaan. Het feit dat de overheid eind 19de eeuw gratis transport ter beschikking stelde voor materialen voor de verbetering van de het wegennetwerk betekende een extra stimulans voor de gemeente. Het vervolg van de weg wordt pas later verhard in de jaren 1920-1930. Op de topografische kaart van 1939 is het volledige wegtracé tot Hoegaarden verhard.

Vandaag is enkel in het eerste deel van het wegtracé aansluitend bij de Sint-Catharinakapel de kasseiverharding bewaard gebleven.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Een algemene beschrijving van de historiek, opbouw en kenmerken van kasseiwegen is opgenomen in de criterianota 'Kasseiwegen in Vlaanderen' (Onroerend Erfgoed, 2023) (bijlage 5.4).

De kasseiweg Hauthem ligt in een gave landschappelijke omgeving met uitgestrekte akkers. Het wegtracé behoort tot een netwerk van verharde en onverharde, vaak holle wegen die het open landbouwareaal ten noordwesten van Hoegaarden doorkruisen. Van op de weg zijn er zichten op de Sint-Catharinakapel en de aanpalende akkers. De aanzet van de weg bij de Sint-Catharinakapel werd heraangelegd met gemengde kasseisoorten. Hier ligt ook een strook kasseien in grijze zandsteen.

De kasseiweg Hauthem heeft een licht tonrond profiel en is over een lengte van ongeveer 230 m verhard met kasseien in overwegend Tiense kwartsiet. De kasseien zijn

onregelmatig van vorm en hebben een voskleurige patina. Het verharde gedeelte van de weg haalt een breedte van ongeveer 3 m en is afgeboord door in de lengte geplaatste boordstenen in Tiense kwartsiet en Petit Granit (met een lengte oplopend tot 33 cm). De voegvulling met zand zorgt voor een waterdoorlatende wegverharding. Het eerste deel van de weg is sterk ingesneden en heeft het karakter van een holle weg met steile taluds tot 3 m beplant met gemengd hakhout (es, hazelaar, els, linde). Hier is er ook sporadisch bijmenging van kasseien in Gobertange. Op veel plaatsen zijn de kasseien overstoven ten gevolge van erosie van deze wegbermen.

De erfgoedkenmerken en -elementen zijn:

1° kasseiweg:

- a) Verharding met onregelmatige kasseien in Tiense kwartsiet in onregelmatig verband;
- b) Licht tonrond profiel van 3 m breed met boordstenen in overwegend Tiense kwartsiet en Petit Granit;
- c) Open voegen met los zand en waterdoorlaatbare fundering;

2° bermen:

- a) Grazige bermen;
- b) Steile taluds met gemengd hakhout van es, hazelaar, els en linde in de holle weg.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 14/09/2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De kasseiweg vertoont een goede bouwfysische toestand en ligt in een nog dominant agrarisch landschap met uitgestrekte open velden. In de holle weg vindt beperkte afspoeling plaats van de bermen waardoor niet alle kasseien zichtbaar zijn. Er is spoorvorming in de bocht van de holle weg ten gevolge van het landbouwverkeer en er zijn meerdere zones waar de kasseien uit verband zijn geraakt.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Historische waarde

De kasseiweg is een zeldzaam en goed bewaard voorbeeld van een landelijke holle weg met homogene kasseibestrating in een agrarische omgeving. De weg maakt nog steeds deel uit van het historisch netwerk van wegen die de verschillende gehuchten ten noordwesten van Hoegaarden met elkaar verbonden en refereert aan het ruraal landschap uit het verleden. Het historisch tracé is ongewijzigd en vormt als intact gebleven holle kasseiweg een gaaf en herkenbaar voorbeeld van een specifiek wegtype uit het verleden. De kasseibestrating getuigt van de evolutie van de wegenbouw en infrastructuurwerken in Vlaanderen tijdens de 19de en 20ste eeuw en van de aanpak van de gefaseerde verharding van buurtwegen door de lokale gemeenschappen. Als holle weg en belangrijke verbindingsroute tussen Hoegaarden en het gehucht Sint-Katharina-Hauthem kreeg de verharding van dit wegtracé op het einde van de 19de eeuw voorrang op andere wegen met het oog op een betere toegankelijkheid.

De aanleg van de weg in Tiense kwartsiet refereert aan de ontginning van dit materiaal in lokale groeves en het veelvuldig gebruik ervan als kasseibestrating in deze regio tijdens de 19de en 20ste eeuw.

Technische waarde

De kasseiweg is volledig aangelegd in Tiense kwartsiet met een herkenbaar licht tonrond profiel. De kasseien zijn aangelegd in onregelmatig verband met een waterdoorlatend wegdek en afgeboord door in de lengte geplaatste boordstenen overwegend in Tiense kwartsiet. De fundering, de langs- en dwarsprofielen en de afboording van de weg zijn uitgesproken technische kenmerken die getuigen van een grote technische vakbekwaamheid waar vandaag nog weinig voorbeelden van bewaard zijn. De kasseibestrating en de techniek van wegverharding zijn exemplarisch voor de oude landelijke wegebouw.

Esthetische waarde

De vormgeving, het homogeen materiaalgebruik en de vakbekwame aanleg zorgen voor een hoge esthetische belevingswaarde. De rurale context en de Sint-Catharina-kapel verlenen het ensemble van de kasseiweg bijkomend een rustiek karakter. De steile taluds met hakhout in de holle weg versterken de contextwaarde en geven de kasseiweg als geheel een bijzondere visuele kwaliteit.

2.2. Motivering van het type bescherming

De kasseiweg wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Voor de bescherming van de kasseiweg wordt het beschermingstype monument voorgesteld omdat een kasseiweg een onroerend goed betreft dat duidelijk het werk is van de mens.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Voor de afbakening van de kasseiweg wordt het volledige wegprofiel voorgesteld inclusief de bermen met beplanting. De afbakening gebeurt op basis van het GRB en de meest recente orthofoto, rekening houdend met de situatie op het terrein.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De kasseiweg is opgenomen in de inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/307659>

De nabijgelegen Sint-Catharinakapel is vastgesteld als bouwkundig erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/116065>

De nabijgelegen Sint-Catharinakapel is beschermd als monument: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1343>

2.4.2. Omgeving

Op het gewestplan Tienen-Landen (KB 24/03/1978) staat de kasseiweg grotendeels ingetekend als landschappelijk waardevol agrarisch gebied en een klein wegdeel in het noorden als woongebied met landelijk karakter.

De kasseiweg valt binnen het opgestarte PRUP 'Dorpskernen Getestreek' (16/02/2023).

De kasseiweg ligt in herbevestigd agrarisch gebied (HAG) als deel van het 'Leemplateau van Droog Haspengouw' en van 'Landbouwgebied Hoegaarden'.

2.4.3. Natuur en Bos

De kasseiweg grenst aan een gebied dat in aanmerking komt voor beheerovereenkomsten voor akkervogelsoorten en voor de Grauwe Klauwier en de Hamster in het bijzonder.

Holle wegen en hun vegetatie zijn op basis van artikel 7 van het Besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (Vegetatiebesluit) verboden te wijzigen kleine landschapselementen. Van het wijzigingsverbod kan slechts worden afgeweken middels het verkrijgen van een ontheffing, aan te vragen bij het Agentschap voor Natuur en Bos.

Holle wegen bestaan uit het vlakke weggedeelte, de taluds en de schouders van de taluds. Waar deze schouders van de taluds (eerste twee meter bovenop talud) op aanpalende percelen zijn gelegen, dient een eventueel beschermingsbesluit ook die gedeelten van die private percelen te omvatten.

Holle wegen en hun vegetaties moeten als kleine landschapselementen worden beheerd volgens de code van goede natuurpraktijk (zie bijlage 1 onderaan

[https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20\(3\)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%20Ografen](https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20(3)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%20Ografen))

In het beheerplan vastgelegde maatregelen kunnen geen voorrang hebben op bovenstaande regelgeving.

Onderstaande direct werkende normen zijn hierbij van toepassing:

Artikel 16 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997
Artikel 7 Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21.10.1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 23.07.1998

Artikel 81 en 90bis Bosdecreet.

Onderstaande doelstellingen of zorgplichten zijn hierbij van toepassing:

Artikel 14 §1 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997.

2.4.4. Landbouw en Visserij

Het landbouwgebruik (2021) van de akkers rondom de kasseiweg bestaat uit wintergerst en maïs.

De kasseiweg ligt in een gebied dat in aanmerking komt voor beheerovereenkomsten voor waterkwaliteit.

De kasseiweg maakt deel uit van het vastgesteld landinrichtingsproject 'Water-Land-Schap' (14/05/2019) om droogte, erosie en wateroverlast in landelijke gebieden aan te pakken.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers moeten rekening houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

De beheersdoelstellingen hebben tot doel de aanwezige erfgoedwaarden, -kenmerken, en -elementen te vrijwaren en te versterken. De beheersdoelstellingen zijn er op gericht om de ensemblewaarde van de weg te behouden, goed te beheren en waar nodig te herstellen. De opgesomde erfgoedkenmerken en elementen met hun unieke samenhang moeten duurzaam en geïntegreerd beheerd worden met respect voor de draagkracht van het gebied.

Bij een eventuele heraanleg of herstelling van de kasseiweg moet de oorspronkelijke tonronde profielopbouw aangehouden worden zodat de afwatering optimaal is. De bestaande materiaalsoorten moeten maximaal worden hergebruikt en indien nodig aangevuld door gelijksoortige recuperatiematerialen. Bij de heraanleg moeten de steenafmetingen, het legpatroon, de opstop en de kantopsluiting geëerbiedigd worden. De kasseien moeten met open voeg worden aangelegd op een waterdoorlatende fundering. Ook de grazige zijbermen moeten gerespecteerd worden evenals de taluds van de holle weg met kenmerkende beplanting.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goede huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Algemeen Rijksarchief Brussel, Kaarten en Plannen, reeks II, nr. 8186, Kaartboek van de abdij van Park te Heverlee (2). Joris Subil en Guilielmus Subil, beëdigde landmeters, gevestigd te Tienen, 1652-1663, schaal 1:9198, Cartesius [online], http://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=510/510_1600_000/510_1600_000_08186_000/510_1600_000_08186_000_0_0049.jp2 (geraadpleegd op 7/09/2023)

Gemeentearchief Hoegaarden, Notulen gemeenteraad, 1891-1903.

Carte topographique de la partie de la Belgique comprise entre Gand et Tournay, Maestricht et Liège, levée par Villaret, Ingénieur du Roi, 1745-1748, schaal 1:14.400, originelen bij het Institut National de l'Information Géographique et Forestière-Saint-Mandé (France), Cartothèque, Chemise 292.

Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, 1771-1778, schaal 1:11.520, originelen in de Koninklijke Bibliotheek, Kaarten en plans, Ms. IV 5.627.

Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).

Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.

Topografische kaart van België, eerste basiskaart, eerste uitgave: 2de herziening 1890-1902, schaal 1:20.000, originelen berusten bij het Nationaal Geografisch Instituut, Kaartblad 32-7 (1893).

Topografische kaart van België, eerste basiskaart, tweede uitgave, terreinopnames 1928-1950, schaal 1:20.000, originelen berusten bij het Nationaal Geografisch Instituut, Kaartblad 32-7 (1927).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

5.4. Criterianota